

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΠΙΣΣΑΡΙΔΗΣ

“Ο τρόπος λειτουργίας στο Δημόσιο πρέπει να αλλάξει. Δεν επιτρέπεται να περνούν 6-7 χρόνια για να σου απαντήσουν σε μια επιστολή. Το σύστημα δικαίου πρέπει να βελτιωθεί. Να υποστηριχτεί η έρευνα.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Στην Αντιγόνη Σολομωνίδου Δρουσιώτου
antigoni.drousiotou@phileleftheros.com

Το δημόσιο στην Κύπρο πάει από το κακό στο χειρότερο, επισημαίνει ο κάτοχος Νόμπελ Οικονομικών Επιστημών Sir Χριστόφορος Πισσαρίδης, Regius Professor στο London School of Economics, Καθηγητής Ευρωπαϊκών Σπουδών στο Πανεπιστήμιο Κύπρου. Τονίζει ότι πρέπει να υποστηριχτεί η έρευνα και το εκπαιδευτικό μας σύστημα που είναι από τα χειρότερα της Ευρώπης και ότι χρειάζεται να γίνουν μεταρρυθμίσεις στην οικονομία και στο δημόσιο. Θεωρεί πως από το δημόσιο πρέπει να ξεκινήσει η έρευνα. Το προϊόν που προσφέρουμε χρειάζεται έρευνα διότι όπως πάμε θα το χάσουμε κι αυτό.

Στο εξωτερικό όπου υπάρχει τουρισμός λειτουργεί στα πανεπιστήμια ειδικό τμήμα έρευνας τουριστικού προϊόντος. Στην Κύπρο τι γίνεται;

Με τι σκέψεις παραλάβατε τη «Βραδιά του Ερευνητή», από το Ίδρυμα Προώθησης Έρευνας, το «Βραβείο Επιτευγμάτων Ζωής στην Έρευνα»;

Ήταν μεγάλη τιμή για μένα, όλα όσα λέχθηκαν και έγιναν κατά τη διάρκεια της τελετής. Με συγκινούν τέτοιες εκδηλώσεις και ιδιαίτερα όταν προέρχονται από την ιδιαίτερη μου πατρίδα, διότι δείχνουν πως παρακολουθούν όλα όσα κάνουμε εμείς οι απόδημοι και το πώς μπορούμε να προσφέρουμε στον τόπο μας. Γίνεται πολύ καλή δουλειά από τους ερευνητές μας που βραβεύτηκαν. Η «Βραδιά του Ερευνητή» καθιερώθηκε με απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σε όλες τις χώρες της Ευρώπης και παρακολουθώ το τι γίνεται στον τομέα της τεχνολογίας, το πώς επηρεάζει η νέα τεχνολογία την αγορά εργασίας. Πήγα στην εκδήλωση όχι για να παραλάβω απλά ένα βραβείο, αλλά και για να μάθω από τους Κύπριους ερευνητές. Η τεχνολογία έχει ανοίξει τους ορίζοντες της νέας γενιάς.

Οπωσδήποτε διότι υπάρχει πιο καλή επικοινωνία με το εξωτερικό παρά τη δική μου εποχή. Εμείς όταν φευγάμε για σπουδές, εκτός από καμιά εφημερίδα που μπορούσε να σου έστέλναν κάποια ή κανένα γράμμα από τους γονείς, δεν γνώριζα τι γινόταν στον τόπο μου. Δεν υπήρχε η επαφή του να ανταλλάξεις ιδέες και να δουλέψεις με κάποιον στο εξωτερικό. Ήσουν εδώ ή εκεί. Σήμερα εξαιτίας της προόδου του διαδικτύου κατά κύριο λόγο, πολύ εύκολα ένας ερευνητής κρατά επαφή στην Κύπρο με το τι γίνεται στο εξωτερικό, χωρίς καν να χρειάζεται να ξέρει ο άλλος πού βρίσκεσαι όταν κάνεις την έρευνα. Από αυτή την άποψη οι νεαροί ερευνητές έχουν πολύ μεγαλύτερες πιθανότητες επιτυχίας με το να ζουν στην Κύπρο.

Πώς βλέπετε την Κύπρο στον τομέα της έρευνας και τεχνολογίας;

Δυστυχώς δεν βλέπω να γίνονται όσα θα έπρεπε στην έρευνα και τεχνολογία. Υπάρχουν κάποιες καλές ιδέες, αλλά αναπτύχθηκε τόσο πολύ η επικοινωνία μεταξύ κρατών και κυρίως στην ενιαία αγορά της Ευρώπης μέσω διαδικτύου, που περίμενε κανείς ακόμα περισσότερα από την Κύπρο. Αν τη συγκρίνουμε με τα υπόλοιπα κράτη - μέλη είμαστε σχεδόν τελευταίοι στην έρευνα. Σε αυτό εστίαστικα

ΦΩΤΟ: ΣΤ. ΚΟΥΡΤΖΗΣ

Το εκπαιδευτικό σύστημα καθορίζει το μέλλον του τόπου

Η παιδεία δεν είναι δαπάνη... είναι επένδυση, η οποία κρίνεται από τα αποτελέσματά της, τα οποία αυτή τη στιγμή είναι χάλια. Τα πιο καλά σχολεία που κυνηγούν οι Κύπριοι γονείς για να στείλουν τα παιδιά τους είναι τα ξενόφωνα. Εμείς είμαστε περήφανοι όταν φοιτούσαμε στο Παγκύπριο Γυμνάσιο. Σήμερα δεν γίνεται αυτό, η αγωνία παιδιών και γονιών είναι να περάσουν τις ξενόγλωσσες εξετάσεις. Πολλοί νέοι είναι απογοητευμένοι και με το κομματικό σύστημα, δηλώνουν ότι δεν θα πάνε να ψηφίσουν. Τους παρότρυνα να ρωτήσουν τους υποψήφιους προέδρους τι σκοπεύουν να κάνουν για να φτιάξουν το εκπαιδευτικό σύστημα και να ψηφίσουν αυτό που θα τους δώσει την καλύτερη απάντηση. Το εκπαιδευτικό σύστημα καθορίζει το μέλλον του τόπου, διότι όταν έχεις ένα μορφωμένο λαό που σκέφτεται έξω από το στενό κομματικό πλαίσιο, τότε υπάρχει ελπίδα να γίνουν και πολλές μεταρρυθμίσεις στην οικονομία.

Επείγουν οι μεταρρυθμίσεις στην οικονομία και το δημόσιο

Η ΕΠΑΝΕΝΩΣΗ ΘΑ ΒΟΗΘΗΣΕΙ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Οι νέοι σας ρώτησαν για το Κυπριακό, για την επανένωση ή χάθηκε η ελπίδα;

Η ελπίδα πάντα υπάρχει και η επανένωση θα κάνει πολύ καλό στην οικονομία του τόπου διότι θα έλθουν πολλές ξένες επενδύσεις που θα φέρουν κοντά τις δυο πλευρές. Θα πρέπει να γίνει κάποια έρευνα και να επιλεγεί ένα σύστημα που να είναι σύγχρονο και ευρωπαϊκό. Να μην ξεχνάμε ότι πέρασαν 43 χρόνια εισβολής και κατοχής. Πολλοί που είναι 45 χρονών και κάτω δεν ξέρουν παρά μόνο τις ελεύθερες περιοχές και δεν ενδιαφέρονται να πάνε να δουν την κατεχόμενη γη μας. Αυτό είναι άσχημο. Αυτό επιδίωκαν οι Τούρκοι. Γι' αυτό για 30 τόσα χρόνια δεν επέτρεπαν σε κανένα να περνά το οδόφραγμα, για να αλλάξει ο τρόπος σκέψης δυο γενιών. Με τις καθυστερήσεις για λύση τους προσφέρουμε αυτό που επιδίωκαν εδώ και χρόνια. Ξέρω Τουρκοκύπριους στο Λονδίνο οι οποίοι μιλούν ελληνικά, είναι φιλικότατοι. Αυτοί που έμειναν στην Κύπρο μεγάλωσαν με διαφορετική νοοτροπία.

Τι απέγινε η εκστρατεία «Τι θα γίνει αν...» για τα οικονομικά οφέλη της λύσης του Κυπριακού που είχε οργανώσει το ΚΕΒΕ και το τουρκοκυπριακό επιμελητήριο στην οποία συμμετείχατε μαζί με τον Τουρκοκύπριο οικονομολόγο Mustafa Besin;

Οι γονείς του Besin είναι από τη Λεμεσό, μιλούν άπταιστα ελληνικά, ο ίδιος δεν ξέρει ούτε μια λέξη ελληνικά, μιλούσαμε στα αγγλικά. Αυτός ήταν των Τουρκοκυπρίων να δημιουργήσουν δυο χωριστές χώρες και στο μέλλον να αρχίσει συνεργασία. Είμαστε ένα μικρό νησί και δεν υπάρχει λογική να είμαστε χωρισμένοι. Τα οικονομικά οφέλη από μια ενδεχόμενη λύση είναι πολλά και αυτό τονίζει η εκστρατεία που έγινε.

η ομιλία μου όταν δέχτηκα το βραβείο. Κάνουμε δουλειά αλλά πρέπει πάντα να συγκρίνεις με το τι θα μπορούσε να γίνει, όχι με εκείνα που κάναμε εμείς πριν 30 χρόνια. Να συγκρίνουμε την Κύπρο με αυτά που κάνουν άλλα μικρά κράτη στην Ευρώπη, τα πολύ πετυχημένα όπως Δανία και Νορβηγία αλλά και μικρές χώρες η Μάλτα, η Ισλανδία, το Λουξεμβούργο που κάνουν περισσότερη έρευνα από ό,τι εμείς.

Τα Πανεπιστήμια μας πάνε πολύ καλά στην έρευνα που υστερούμε;

Το Πανεπιστήμιο Κύπρου συγκεκριμένα έχει πάει τα περισσότερα προγράμματα έρευνας από τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Έρευνας από οποιοδήποτε άλλο πανεπιστήμιο σε σχέση με το μέγεθός του. Και εγώ, το μεγάλο μου ερευνητικό πρόγραμμα το έχω στο Πανεπιστήμιο Κύπρου, είναι 2,2 εκατομμύρια ευρώ. Εκτός των πανεπιστημίων τίποτα άλλο δεν γίνεται εκτός από μικρές εξαιρέσεις, οι οποίες είναι αξιοθαύμαστες, αλλά μεγάλες κυπριακές εταιρείες και κράτος δεν κάνουν τίποτα. Αυτό δεν ξέρω πώς να το εξηγήσω. Ίσως είναι μέσα στην κουλτούρα μας, δεν πιστεύουμε πως η έρευνα βοηθά. Όταν μιλάμε στην Κύπρο για έρευνα έρχεται στο μυαλό

του η εικόνα από ένα εργαστήριο γεμάτο μηχανήματα με τους ερευνητές να φορούν άσπρες ρόμπες, όπως στο σινεμά. Είναι λανθασμένη αντίληψη. Να σας πω ένα παράδειγμα, στην Κύπρο ο μεγαλύτερος φυσικός πλούτος που φέρνει τα περισσότερα έσοδα από το εξωτερικό είναι οι ακτές μας. Οι τουρίστες έρχονται για τη θάλασσα, όχι για να δουν τις αρχαιότητες μας. Πινακι έρευνα γι' αυτό τον πλούτο μας, ποιος για παράδειγμα είναι ο καλύτερος τρόπος για να εξωραϊστεί, να διατηρηθεί το περιβάλλον, ο συνδυασμός θάλασσας και πράσινου; Στο εξωτερικό όπου υπάρχει τουρισμός λειτουργεί στα πανεπιστήμια ειδικό τμήμα έρευνας τουριστικού προϊόντος. Στην Κύπρο τι γίνεται; Τίποτα. Ο καθένας κάνει ό,τι θέλει αυθαίρετα. Για παράδειγμα, όταν έκαναν τα εργοστάσια ασφαλάτωσης πριν χρόνια φώναζαν ότι έχει γεμίσει μάλα η παραλία εξαιτίας των εργοστασίων. Έβαλαν ένα εργοστάσιο χωρίς να κάνουν έρευνα το πώς μπορεί να επηρεάσει την παραλία. Ποιος θα έκανε την έρευνα από 10 αρμόδια τμήματα για τις παραλίες;

Είναι θέμα νοοτροπίας το οποίο θα πρέπει να ξεκινήσει από το σχολείο; Μα τα σχολεία μας έχουν από τις χειρότερες απο-

“Να συγκρίνουμε την Κύπρο με αυτά που κάνουν άλλα μικρά κράτη στην Ευρώπη, τα πολύ πετυχημένα όπως Δανία και Νορβηγία αλλά και μικρές χώρες όπως η Μάλτα, η Ισλανδία και το Λουξεμβούργο

Τι πρέπει να γίνει, μάθαμε ή όχι από τα λάθη του παρελθόντος;

Η μεγάλη επιτυχία της οικονομικής πολιτικής στην Κύπρο είναι το πόσο γρήγορα φτιάξαμε τα δημοσιονομικά και το τραπεζικό σύστημα. Το 2007 φαινόταν σαν όλα μια χαρά. Επί διακυβέρνησης Χριστόφια έγιναν μεγάλα έξοδα σε κοινωνικές παροχές και από πλεονάσμα δημιουργήσαμε μεγάλα ελλείμματα. Από το 2007 μέχρι το 2012 τα δημοσιονομικά της Κύπρου χειροτέρεψαν περισσότερο από όλα τα κράτη μέλη της Ευρώπης. Η μεγάλη επιτυχία είναι που καταφέραμε να το αντιστρέψουμε και σήμερα φτάσαμε σε πλεονάσματα. Αυτή η αλλαγή έγινε με εισοδήματα από ξένες εταιρείες και τουρισμό και από το κούρεμα το οποίο δέχτηκαν οι Κύπριοι χωρίς έντονη αντίδραση. Με το κούρεμα βρέθηκαν 9 δις στα χέρια του υπουργού Οικονομικών μέσα σε μια εβδομάδα. Ήταν μεγάλη βοήθεια στα δημοσιονομικά. Ήταν απάνθρωπη πολιτική από κοινωνικής πλευράς. Υπήρχαν μερικές περιπτώσεις που κτητήθηκαν πολύ άσχημα, πιστεύω ότι γι' αυτές τις περιπτώσεις ίσως μπορεί να γίνει κάτι, θα μπορούσε η νέα Κυβέρνηση να τις μελετήσει.

Η πώληση διαβατηρίων είναι εργαλείο ανάκαμψης ή μια νέα φούσκα ακινήτων;

Δεν συμφωνώ με αυτό. Ήταν μια προσωρινή λύση για να πάρουμε ανάσα, αλλά πρέπει να γίνουν μεταρρυθμίσεις στην οικονομία. Γιατί ένα παράδειγμα δεν έγιναν οι ιδιωτικοποιήσεις; Όλες οι οικονομίες της Ευρώπης ιδιωτικοποιούν Οργανισμούς αντίστοιχους της δικής μας τηλεφωνίας, ηλεκτρισμού κλπ. Ο τρόπος λειτουργίας στον δημόσιο πρέπει να αλλάξει, δεν επιτρέπεται να περνούν 6-7 χρόνια για να σου απαντήσουν μια επιστολή. Το σύστημα δικαίου πρέπει να βελτιωθεί. Να υποστηριχτεί η έρευνα και το εκπαιδευτικό μας σύστημα που είναι από τα χειρότερα της Ευρώπης. Η ανάπτυξη του τόπου βασίζεται στην καλή εκπαίδευση. Είχαμε κάνει μια συζήτηση στο Πανεπιστήμιο Κύπρου πριν μια εβδομάδα και ένας φοιτητής μου είπε πως όλοι που σπουδάζουν στο εξωτερικό και εκτός από νομικοί και λογιστές, όλοι ψάχνουν να βρουν δουλειά έξω. Με ρώτησε τι να κάνουν για να βρουν δουλειά στην Κύπρο. Γι' αυτό πρέπει να γίνουν μεταρρυθμίσεις στο δημόσιο να δημιουργούν συνθήκες στην αγορά ώστε ένας Κύπριος καλά μορφωμένος να επιστρέψει στον τόπο του να δουλέψει.

Απογοητεύτηκα μετά το Κραν Μοντάνα

Είστε αισιόδοξοι σήμερα για το Κυπριακό;

Απογοητεύτηκα μετά το Κραν Μοντάνα. Υποθέτω ότι αυτά που λέχθηκαν από την πλευρά μας για την επιμονή για τουρκικές εγγυήσεις ισχύουν, η απογοήτευσή μου πηγάζει από το ότι η Τουρκία μπορεί να μην αφήσει ποτέ αυτό το αίτημα διότι θέλει να έχει κάποιο χέρι εδώ, εξαιτίας της θέσης μας. Η Τουρκία σήμερα έχει διαφορές με όλους τους γείτονές της, δυτικά είναι η Ελλάδα και το Αιγαίο, βόρεια οι Ρωσία, Ουκρανία, Βουλγαρία, ανατολικά Συρία, Κούρδοι, Ιράκ με όλους τα έχει βάλει, μόνο στην Κύπρο είναι ήσυχη. Όπως φαίνεται δεν θέλει να αφήσει αυτό το κομμάτι που έχει, αν αυτό ισχύει θα είναι πολύ δύσκολο για μας. Ξέρω καλά τον κ. Άντε από τη δουλειά που είχε κάνει στο Διεθνές Οικονομικό Φόρουμ, περίμενα πως θα πετύχαινε λύση του Κυπριακού, γι αυτό δεν γνωρίζω το τι συμβαίνει. Η έκθεση του ΓΓ λέει ότι έλειπε η πολιτική βούληση, αλλά τι θα μπορούσε να γίνει όταν σου λέει ο κ. Ερντογάν ότι ο στρατός του δεν αποχωρεί από την Κύπρο; Αν αναλύσεις το τι μας έχει πει ο Γενικός Γραμματέας, ο κ. Άντε, ο δικός μας Πρόεδρος καταλαβαίνεις πως κάποιος κάτι κρύβει και αυτό με απογοητεύει. Δεν υπάρχει μέλλον στην Κύπρο αν συνεχίσουμε με αυτή την αβεβαιότητα.

Ποιος θα μπορούσε να ήταν ο ρόλος της ΕΕ;

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ένα μεγάλο πρόβλημα με τη μετανάστευση από τη Μέση Ανατολή, θέλει τη βοήθεια της Τουρκίας, αλλά αποκλείεται να τη δεχτεί ως κράτος μέλος. Όταν πιέσεις τους

Ευρωπαίους, όπως πιέστηκε τότε ο κ. Κάμερον, λένε ότι αποκλείεται η Τουρκία να γίνει μέλος της ΕΕ διότι είναι πολύ μεγάλη και θα αλλάξει τη δομή της ΕΕ.

Ο κ. Κάμερον έκανε το Brexit.

Ναι, θα γραφτεί στην ιστορία ως ο χειρότερος πολιτικός που είχε ποτέ το Ηνωμένο Βασίλειο, έδειξε ελλειμματική πολιτική κατανόηση.

Δέκα νομπελίστες της οικονομίας είχαν στρατευτεί στον αγώνα κατά του Brexit για να πείσετε τους ψηφοφόρους;

Ναι, εγώ τους προσέγγισα και όλοι έχουν κάποια σχέση με το Ηνωμένο Βασίλειο, είτε είναι βρετανικής καταγωγής ή έχουν εργαστεί για πολ-

λά χρόνια στην Αγγλία και ήταν όλοι εναντίον του Brexit. Δεν χρησιμοποιήθηκε η πρωτοβουλία αυτή σωστά από τον πρωθυπουργό Ντέιβιντ Κάμερον και τον υπουργό Οικονομικών Τζορτζ Όζμπορν. Η πρωτοβουλία έγινε σε συνεργασία με τον σύμβουλο του υπουργού Οικονομικών, αλλά δημοσιεύτηκε στις εφημερίδες και αυτό ήταν.

Η Κύπρος λέχθηκε ότι θα είναι από αυτούς που θα υποστούν μεγάλο πλήγμα από το Brexit.

Η Κύπρος θα είναι από τις πρώτες χώρες λόγω Βάσεων που θα υπογράψουν συμφωνία αντίστοιχη με αυτή που είχαμε πριν, αλλά δεν νομίζω ότι θα επηρεαστούμε από το Brexit.

Να εκσυγχρονιστεί το σύστημα υγείας, εκπαίδευσης και δικαίου

Πώς βλέπετε την ΕΕ μετά και τις γερμανικές εκλογές;

Η ΕΕ δεν πάει καλά, έχουμε κάποια ελπίδα ότι ο Γάλλος πρόεδρος κ. Μακρόν θα ξεκινήσει το πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων που χρειάζεται, τις οποίες ο αποχωρών κ. Σόιμπλε δεν ήταν διατεθειμένος να προωθήσει: όπως στο τραπεζικό σύστημα, την πιο διευρυσμένη συνεργασία στα δημοσιονομικά, τη λιγότερη λιτότητα. Ελπίζουμε ότι ο Μακρόν θα κάνει κάτι για να βοηθήσει και τις χώρες του Νότου. Η ΕΕ χρειάζεται μεταρρυθμίσεις.

Η οικονομική σας θεωρία του Νόμπελ μπορεί να εφαρμοστεί στην ΕΕ για να είναι και τώρα το ζητούμενο η προσφορά εργασίας;

Μα ήδη εφαρμόζεται σε πολλές χώρες στον πώς να βοηθηθεί η ανεργία ούτως ώστε να μη μείνουν μακροχρόνια άνεργοι. Αυτό το εφαρμόζουμε σχεδόν όλες οι χώρες της Ευρώπης αλλά μια χώρα όπως την Ελλάδα, που δεν έχει καθόλου πόρους, δεν μπορεί.

Στην Κύπρο;

Αντιγράφουν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η οποία ακολουθεί μια πολιτική που βασίζεται πάνω στις θεωρίες που αναπτύξαμε για οικονομική πολιτική στην αγορά εργασίας και έτσι κατ' επέκταση τις εφαρμόζει και η Κύπρος. Στην Ελλάδα ο κ. Τσίπρας έκανε περισσότερες μεταρρυθμίσεις από ό,τι έγιναν στην Κύπρο, η Ελλάδα όμως υποφέρει από το πολύ χρέος και τη λιτότητα που τους έχει επιβληθεί, γι' αυτό δεν έχουν φέρει αποτέλεσμα

ακόμα. Αν είχαμε κάνει τις μεταρρυθμίσεις της Ελλάδας θα πήγαμε πολύ πιο μπροστά η οικονομία μας.

Μεταρρυθμίσεις όμως;

Να απελευθερωθούν οι αγορές προϊόντων και εργασίας, που τώρα είναι πολύ περιορισμένες, να εκσυγχρονιστεί το εκπαιδευτικό μας σύστημα, το σύστημα υγείας, δικαίου και γενικά ο δημόσιος τομέας. Να απασθετο το κρατικό μονοπώλιο σε πολλούς τομείς της οικονομίας. Από πού να ξεκινήσει και πού να τελειώσει κανείς;

Τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια;

Οπωσδήποτε δεν είναι καλό, αλλά αν η εναλλακτική λύση είναι οι εκποιήσεις θα είναι ακόμα χειρότερο. Καλύτερα να ακολουθηθεί ένας ρυθμός αργός διότι αν γίνουν οι εκποιήσεις σε μεγάλη κλίμακα για να αποπληρωθούν τα δάνεια, θα υπάρξουν πολύ άσχημες επιπτώσεις, έτσι καλύτερα να μείνει η κατάσταση ως έχει, μια που επιβλέπονται πολύ στενά από την Κεντρική Ευρωπαϊκή Τράπεζα και δεν θα χειροτερέψει η κατάσταση ώστε σιγά - σιγά θα ανταπεξέλθουμε.

Με την Ελλάδα είστε αισιόδοξοι;

Οπωσδήποτε περισσότερο από ό,τι πριν. Στην αρχή είχα απογοητευτεί όταν είχε εκλεγεί ο κ. Τσίπρας έλεγε το ένα και έκανε το άλλο, είχε τον κ. Βαρουφάκη υπουργό Οικονομικών κλπ. Σήμερα κάνει ό,τι του λένε αλλά είναι δύσκολο να επιστρέψει η εμπιστοσύνη από τους επενδυτές στην Ελλάδα. Χρειάζεται χρόνος αλλά δεν νομίζω να πάει άλλο προς τα πίσω η χώρα, έχει φτάσει στον πάτο.